

sen selityksen mukaan kahden *inen*-johdoksen sulauma: todellista ('ilmeinen') ja toisaalta jotakin sille vastakohtaista tarkoittavan ('ihmeellinen').

Otsikkonsa lupauksia eivät oikein täytä CORNELIUS HASSELBLATTIN ja NINA ZAJCEVAN artikkelit. Hasselblatt tutkii itämerensuomalaisten verbien lausemalleja. Mallin (*pattern*) käsite jää kuitenkin selittämättä. Tarkasteltaviksi valituista viidestä verbistä kaksi jäi myös vaille riittävää aineistoa, eikä muistakaan löytynyt etsittyä alkuperäistä lausemallia. Valittujen verbien deskriptio on sinänsä kuitenkin kiinnostavaa. Zajcevan vepsää käsittelevän artikkelin lukijalle jää epäselväksi, mitä otsikossa mainituilla kieliopin säännöillä ja poikkeuksilla ja niiden suhteella tarkoitetaan. Ne kytketään murrevaihteluun tavalla, jota on vaikea ymmärtää.

Englanninkielisenä (ynnä kaksi artikkelia saksaksi) ja Tarton fennougristikongressissa oman sektionsa saaneena *Facing*

Finnic on selvästi suunnattu myös kansainväliselle tutkijayhteisölle. Se tarkastelee tutkittavia kieliä ja ilmiöitä pyrkien tutkimusmenetelmien uudistamiseen ja monipuolistamiseen, mutta silti vanhalta pohjalta ponnistaen. Vireeltään kirja on myös emotionaalinen: siitä huokuu huoli ja toisaalta kiintymys sellaiseen, joka on valumassa käsistä mutta jolla olisi vielä sijansa tässä moniarvoisessa maailmassa. Tällä teoksella halutaan osoittaa, että tutkimuksen vaikutus kohteeseensa voi olla todellinen ja konkreettinen. Kohdistamalla huomiomme pieniin lähisukukieliimme voimme suorastaan edistää niiden säilymistä, kuten Sarhimaa artikkelinsa lopussa kertoo. Juuri ketkään muut kuin kielentutkijat eivät myöskään tule julkisesti puhumaan näiden kielten puolesta. ■

VESA KOIVISTO

Sähköposti: vesa.koivisto@kotus.fi

IHANAT RUOHOMAAT — MAANTIETOA KAHDEN VUOSISADAN TAKAA

Daniel Djurberg *Geografia alkavillen Samuel Rinta-Nikkolalta*. Toimittanut Esko M. Laine. SKST 736. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1999. 301 s. ISBN 951-746-057-0.

Vanhan kirjallisuuden päivillä Vammalassa heinäkuun alussa 1999 tehtiin kirjallisuudenhistoriaa ehkä enemmän kuin kirjanystävätkin ensimmältään havaitsivatkaan. Siellä nimittäin julkistettiin kirjana vanhan ruotsinkielisen maantieteen oppikirjan suomennos, joka oli valmistunut jo vuonna 1804, mutta jäänyt aikanaan painamatta. Vielä erikoisempaa on, että kirjan suomensi Etelä-Pohjanmaalla ilmajokelainen kyläräätäli Samuel Rinta-Nikkola. Nyt kirjaksi painettu suomennos pysäyttää ajattelemaan, kuinka tietoa on maapallolla vä-

litetty kautta vuosisatojen.

Nykylukijaa varten »Geografia» on toimitettu ja selitetty kiitettävän viitseliäästi. Teologian tohtori ESKO M. LAINE on kirjoittanut alkusanan lisäksi laajan katsauksen, jossa hän käsittelee maantieteen kehitystä 1700-luvun suosikkietiteeksi, Djurbergin elämänvaiheita ja tuotantoa sekä vielä Rinta-Nikkolaa ja hänen kääntäjän työtään. Laine on toimittanut myös varsinaisen suomennoksen jälkeen sijoitetun oppihistoriallisesti ansiokkaan, 39-sivuisen »Selitykset»-osaston, jossa on lähes 390 monitie-

▷

teistä kommentaaria. Ne suhteuttavat käännöksen omaan aikaansa ja nykyaikaan; selityksien kirjallisuusluettelossa on toistataa lähde. Hyödyllinen on myös RAIMO JUSSILAN laatima vajaan 400 lemman ytimenkäs sanasto selityksineen. Lisäksi ALLAN TIITTA on kirjoittanut havainnollisen katsauksen »Daniel Djurberg ja koulumaantieteen kehitys». Teoksen lopussa on vielä TERTTU KAIVOLAN kokoama 22-sivuinen paikannimihakemisto. Teoksen nimi on siis »Geografia»; sana *maantieto* on vuodelta 1818 ja *maantiede* vuodelta 1847.

Vaikka Rinta-Nikkola ei itse tehnyt suomennokseensa seikkaperäistä sisällysluetteloa, olisi ollut hyvä lisätä kirjaversioon erittelevämpi sisällönanalyysi. Nyt yli 200 sivun maantieteellinen katsaus on sijoitettu otsikon »Geografia alkavillen» alle, sen sijaan että olisi voitu kertoa sisällöstä tarkemmin tekstiosuoksien mukaan esimerkiksi näin:

- Suomen maa 101
- Maanherrat läänit [= Maaherranläänit]
- Suomen maasa 101
- 1. Turun lääni 101
- 2. Hämen-linnan lääni 102
- 3. Tommolän lääni 102
- 4. Wasan lääni 103 jne.

Samuel Jaakonpoika Rinta-Nikkola syntyi Ilmajoella 2.12.1763. Jo Laineen olisi ollut hyvä viitata matrikkeliin *Eteläpohjalaisia elämäkertoja*, jonka toisessa osassa (s. 650–651) on Waldemar Rantojan kirjoittama henkilöartikkeli Rinta-Nikkolasta. Allan Tiitta mainitsee teoksen omassa lähteistössään. »Geografia» liittyy Helsingin yliopiston tutkimushankkeeseen »Pohjanmaan mystikkoliikkeen käännöstoiminta», pääotsikoltaan »Philosophia Obscura», mistä selittyy teologinen aspekti.

Rinta-Nikkola perustelee omissa alkusanoissaan »Lukiallen» (s. 2) suomenkoksen motiiveja ja tavoitteita. Käännöstyö ensisikin tarjosi hänelle harjoitusta ruotsin

kielessä, ja toiseksi hän oli aina ollut innostunut kirjoittamisesta. Hänellä oli myös ylevä pyrintöperä: että ihmiset holli- ja jaaritusaikojensa asemesta tutkisivat tietokirjoja ja moraalia. »Tiedon kautta tullan enemmän sisälle korkiaan mailmaan kuin koriain vaatetten kautta», niin kuin suomentaja kirjoittaa (Laineen siteeraus sivulla xxvii poikkeaa hieman Rinta-Nikkolan ortografiasta). Osuva on Laineen huomio, että käännöstyössään Rinta-Nikkola tietoisesti ylitti säätyrajan ja käännöstä voidaan jopa pitää uudenajan minän manifestaationa.

CONSTANDINOPELIN SUNDI

»Geografia» on erittäin kiinnostava paitsi maantieteen kuvauksen myös suomen sanojen esiintymien kannalta, ja translatoogitkin löytänevät siitä analyysoimista. Lukijalle havainnollistuu se aika, jolloin ei kerta kaikkiaan ollut suomenkielisiä vastineita ruotsinkielisille sanoille. Rinta-Nikkolan suomenkos on ainakin kohtalaisen onnistunut, kun muistaa, että käännettävänä oli erikoisalan teos ja kääntäjänä amatööri (latinan mukaan siis alkuperäisesti alan *rakastaja*). Maantieteen sen enempää kuin monien muidenkaan alojen suomenkielinen erikoisanasto ei ollut vakiintunut, tai sitä ei ollut luotukaan. Erikoisalojen termien tarve kasvoi jatkuvasti, mutta ei pidä unohtaa, että 1800-luvullakin käytettiin jo vakiintuneita erikoissanastoja esimerkiksi maanviljelyssä ja rakentamisessa. Rinta-Nikkolan kääntäessä kirjaa tuleva nykysuomi oli lähes seitsemän vuosikymmenen päässä.

Koska sanoja ei ollut tai Rinta-Nikkola ei niitä tuntenut, suomenkokseen on jäänyt jonkin verran kääntämättömiäkin kohtia. »Mailman rakennuksesta» kirjoittaessaan suomentaja käyttää sanaa *fixstierna*: *Ne kirckaat ruumijt ovat auringo ia kaikki tähdet, iotka seisovat alallansa, iotka heidän kaukaisudens tähden (ursaken) kutzutan*

fixstierna eli enimmäät tähdet. Rapolan (1960) mukaan *kiintotähti* on Lönnotin sepittämä (suomalais-ruotsalaisessa sanakirjassa 1870), mutta jo 1847 Lönnot oli käyttänyt tulkki-sanakirjassaan muotoa *kiintötähti*. Kysymyksessä ei ole painovirhe, koska sanakirjassa on myös sana *kiintölaastari*. Erikoisempaa sen sijaan on, että Rinta-Nikkola ei käytä sanaa *joki*, joka on jo Agricolalla, vaan suoraan ruotsinkielistä sanaa *ån*, esimerkiksi *ån Iseren*. Eikö hän tiennyt, millainen luonnonmuodostuma joki on? Tunsihan hän Ilmajoen. Toisaalta hän mainitsee Espanjan suurimmat virrat (Taho, Duero, Guadiana, Guadalquivir ja Ebro). Kyllä suomentaja tunsikin *joen*, nimittäin Suomea hän kuvailee näin: *Ne suurimmat virrat ovat Kemin ioki, Oulun ioki, Kumon ja Kymmenen wirta*. Hän puhuu niin ikään Constantinopelin *sundista*, vaikka *salmi*-sanaa oli käytetty kirjallisesti jo vuonna 1601. Sanaa *luoto* Rinta-Nikkola käyttää merkityksessä 'saari'; niinpä Sisilia, Sardinia, Korsika ja Malta ovat *luotoja*, vaikka jo Agricola tunsikin sanan *saari*. Kiinnostavaa olisi tietää, millaisia läheteoksia Rinta-Nikkolalla oli, tunsiko hän esimerkiksi Jusleniuksen sanakirjan, jossa *å* on hakusana?

Vielä merkillisempiä »suomennoksia» ovat *siden-fabriki* (*silkki* on jo Agricolalla) ja erityisesti *renar* (*poro* esiintyi jo 1600-luvulla). Euroopan »sisällä-jakoa» Rinta-Nikkola kuvaa kahtalaiseksi: se on *geografisk* ja *politisk*, mutta myöhemmin myös *esivallallinen*; hän ei suomenna tai edes suomalaista ruotsin sananmuotoja. Samoin *Pyreneiska Regioni*, *Andiska Åsen* ja *Norriska Fiälen*. Myöskään sanaa *luterilainen* ei ole löytynyt: *Religion* [= Hannover] on *lutherani*. Jussilan (1998) mukaan *puuvilla* mainitaan jo 1770, mutta Rinta-Nikkola ei tuntenut asetustekstiä, ja hän käyttää ilmaisua *bumulli-ia willa-fabrikins*. Sanapari *clerici ja laici* on ollut vaikea vielä

myöhemmillekin kääntäjille. Hauska oma-muodoste on adverbi *dubulittain* 'tuplasti'. Samassa kappaleessa ovat sivulla 124 *religion* ja *regioni*; *uskonto* on vuodelta 1848 (Lönnotilla vielä 1847 *usko*) ja *alue* vuodelta 1829. »Geografian» esittämän mukaan Yhteinen Amerikka *tunnustit itzens frijxi* vuonna 1782 — adjektiivi *vapaa* on Agricolan-aikainen. Pientä horjuvuutta oikeinkirjoituksessa on myös parin sivun välein esiintyvissä sanoissa *Ganalen* ja *Canale*, samoin lukusanoissa *miljona*, *miljunia* ja *miliunia*.

Ikään kuin kesken jääneitä ovat sellaiset käännökset kuin *Rocheafort, yxi reguliert anlagd ia warustettu kaupunki*. Kuvaus Sveitsistä on varsin ruotsinvoittoinen: *Helvetzia on ollut muinen yxi yhteinen nimi kahdestakymmenestä ia muutamasta itseisovaisesta, mutta confedererade staattista*. Rinta-Nikkolan käännöksessä Hollantia kuvaava lause *Hallitukseen walitaan deputeraduuta maan sorttien iälken, ioidenga kokous kutzutan National-Convent, kujn ulos tekee sen lakia asettavaisen woiman, ioka asetustutzutaan Stats-råd* ei ole niinkään huono kuin monet nykyiset englanninvoittoiset erikoiskielet. Jos Rinta-Nikkolalla olisi ollut tietokone, hän toivottavasti olisi käännöstyön edistyessä palannut näihin kohtiin ja muokannut niitä.

PYRAMIDERIT JA HOTTENTOTIT

Rinta-Nikkolan suomennos on merkittävä myös vierassanojen esiintymien kannalta. Siitä ovat esimerkkeinä muun muassa seuraavat kansainväliset termit (luettelossa perus- tai nykymuotoistettuina): *abbedissa*, *ekliptika*, *ekvaattori*, *harmoneerata*, *klassi*, *klimaatti*, *komeetta*, *kvadraattipeninkulma*, *meridiaani*, *monarkillinen*, *oseaani*, *planeetta*, *prelaatti*, *sirkkeli* 'kiertorata', *teleskooppi* ja *universiteetti*. Käännöksen myö-

tä olisi suomalaisille tullut tutuksi monista kohdista myös sana *residenssi*. Luettelon vierassanoista ei kuitenkaan juuri mikään ole ensiesiintymä ehkä *residenssiä* lukuun ottamatta. Sen sijaan kaukomaiden kuvauksissa suomentaja on joutunut koville: kuinka kääntää eksoottisten hedelmien, kasvien ja eläinten nimiä? Läheskään kaikkia eksootismeja ei Rinta-Nikkola ymmärrettävästi ole saanut suomennetuksi tai suomalaistetuksi.

Ensimmäistä kertaa esiintyynee myös *mahonki* (*mahogany*); *indigon* Rinta-Nikkola suomentaa *sininpaineeksi*. Arabian ihmeitä ovat *balsami*, *caffè* ja *dadeli* ja Egyptin nähtävyyksiä *pyramiderit*. Amerikassa viljellään *persimmonsia*, *vindruvoreita*, *mameysiaa* ja *cainitosia*. Ja jälleen erikoisuus: Rinta-Nikkola kirjoittaa Amerikassa olevan *karhuja*, mutta myös *wargaria*, *elgaria* ja *bäfraria*, siis *susia*, *hirviä* ja *majavia*. Sana *murjaani* esiintyy Guinean kuvauksessa: *Sisällä asuvaiset ovat mustan verisiä ia kutzutan yhteisesti murianeixi*. Myös Amerikassa on *muriania* eli mustia ihmisiä, ja indianologeja kiinnostanevat *indianerit*, *irokesernit*, *cherakiserit*, *crikerit* ja *tscaktasit*. Etelä-Amerikasta saadaan paitsi *demantia* 'timantteja' myös *chiromoya*, *ebenholzia* ja *arabutania*; eteläisiä eläimiä ovat *vigognas* ja *guanacos*. Brasiliassa maa on niin hedelmällinen, että se kantaa ylen määrin muun muassa *maysia*; myös *tubackia* viljellään. Polynesiasta löytyvät sellaiset ihanimmat ryydit kuin *muscoti*, *neilikor*, *pippuri*, *caneli*, *sokuri*, *ingifäri*, *sagu*, *caffè* ja *cacao*; hedelmistä *ananas*, *pisangi* ja *rima*, eläimistä *apori* (= apina).

Idän uskontoihin liittyvät *muhamettilaiset* (*Mahommed*, *Mahdomet* ja *Mahomed*) sekä *Braminoppi* ja *bramilaiset*. Intian kuvauksessa tulevat varmaan ensi kertaa esiin *Maha Radia* ja *Päschwa*. Tiibetistä mainitaan *desman* (jokin hedelmä) ja *Dalai lama*. Kiina-artikkelissa puhutaan muun muassa

Kongfutsesta ja samanismista. Siamista mainitaan muun muassa *bufflari* eli *puhveli* ja Afrikasta tavanomaisten elefanttien ja leijonien lisäksi muun muassa *nenä-sarvinnen* 'sarvikuono', *zebra*, *giraffi* ja *hippopotami* 'virtahepo'. Varmasti ensimmäistä kertaa suomenkielisessä tekstissä esiintyvät *hottentotit* (*Hottentoterin maa*, *Hottentotean maa*). Myös Etiopian hallitsijan nimi *negus* esiintyy ensimmäistä kertaa suomenkielisessä tekstissä (*Neguz*, »yxi niistä voimallisimmista hallitzioista Africassa»).

Teoksen toimittaja Esko M. Laine onkin syystä kritisoinut Teologisessa Aikakauskirjassa tutkimuskäytäntöä: eikö myös Rinta-Nikkolan tapaan käsin kirjoitetut mutta painamatta jääneet sanat pitäisi ottaa mukaan ensiesiintymiä iättäessä? Mielestäni ei ole välttämätöntä odottaa »painamisen pyhitystä»; niinpä esimerkiksi historiallisista kirjeistä tai luetteloista saattaa löytyä sanojen ensiesiintymiä.

Kun ymmärrettävästi Rinta-Nikkolalle on sattunut kirjoitusvirheitä, on turhaa, että sananmuodon *kaupungesta* (s. 69) pro *kaupungeista* perään pannaan hakasulkeisiin huutomerkki. Tekstiä olisi voinut hienovaraisesti korjailla, mikä ei olisi vähentänyt sen aitoutta. Niinpä kun otsikoiden jäljessä ei ole käytetty pistettä, sitä ei olisi tarvinnut jättää otsikon *Förstin lääni Hanover* peräänkään. Ja *Nordangeln*-kappale olisi ollut järkevää alkaa sanalla *Tämä* pro *ämä*. Sananmuoto *wabunasa* taas on lähellä vanhan kirjasuomen sanaa *vaapuna*; kysymyksessä ei siis olekaan kirjoitusvirhe *p* pro *k*. Akribia on tietysti tarpeen, mutta rajansa kaikella, sanoi kartantekijä!

Djurbergin näkökulma on ruotsalainen, ja niin maantieteellistä sijaintia katsotaan Ruotsista käsin: *Tämä staati* [= Itävalta] *makaa etelään päin Ruotzista*. Tähän vakiotapaan ilmoitetaan valtioiden sijainti. Sen sijaan havainnollistuksessa Djurberg on oikeassa: verrataan tuttuun, eli Itävallan

suuruus on *nijn kujn wijsi-seitzemättä osaa Ruotzista* tai että *Schleesia on nijn suuri kuin Wästerosin lääni*. Djurbergin mukaan Euroopan väkiluku oli 165 *milionia* (nyt yli 700 miljoonaa). Euroopan valtiot olivat seuraavat: Ryssänmaa, Frankriki, Österriki, Englanti, Spania, Turcki, Preussen, Napoli, Ruotzi, Portugali, Danmarcki, Piemonti, Cisalpina, Hollandi ja Kursaxen. Djurbergin luonnehdinta esimerkiksi Portugalista on kuvaava ja taitaa pitää paikkansa vielä nykyäänkin: *Se on yxi lämmin ia hedelmällinen maa, iosa on ylimääräisesti makkia wijna, rusinoita, olutta* [käännösvirhe, tarkoittaa öljyä], *hunaiaa, vaxia ia monda laija syötäviä hedelmiä samoin kalaa ia suolaa, mutta tarvitsee iyviä*.

Poliittisesti valtiot jaetaan kolmeen luokkaan: *monarkit, republikit ja confedererade*. Alsgirin ja Tunisin republiikkien hallituksen muodon mainitaan olevan *aristocratillinen*. Frankriikin *hallituxen formi on demokratiska*. Mutta sana *monarkillinen* on Rinta-Nikkolalla suomalaisessa muodossa. Teokseen liittyy jännittävää ajankohitaisuutta: Kircko-staatin eli Vatikaanin hallitzevainen on paavi Pius VII (eli niin kuin Rinta-Nikkola modernisti merkitsee Pius 7), Napolin kuningas on Ferdinand 4 ja Suuren Britannian Grekorius 3.

PARHAINTA OPPIHISTORIAA

Laine sanoo johdannossaan sivulla xxvi, että Rinta-Nikkolan ruotsin kielen taito näyttää käännösten valossa olleen varsin hyvä. Mutta kuinka hän oli taidon hankkinut? Biografi Rantoja korostaa Rinta-Nikkolan opiskelutarmoa ja harrastusten voimakkuutta. Hän opiskeli ruotsia niin pitkälle, että pystyi suomennostyöhön. »Geografian» sivuilla 205 ja 207 on lueteltu Rinta-Nikkolan suomennokset, joista valtaosa on uskonnollista kirjallisuutta.

Allan Tiitan erinomainen artikkeli »Daniel Djurberg ja koulumaantieteen kehitys» täydentää hyvän kokonaisuuden. Tiitta kertoo aluksi maantiedon opetuksesta Suomessa. Jo 1600-luvulla korostettiin opetuksen havainnollisuutta: geodesiaa eli maanmittausta piti harrastaa kesällä luonnossa. Talvella opiskeltiin sisätiloissa muun muassa tähtitiedettä (ehkäpä oppilaiden oli kuitenkin talvi-iltaisain tähyiltävä myös taivaankannelle). 1700-luvulla maantiede alkoi painottua valtiolliseen suuntaan. Näkemykseksi tuli jopa, että valtioiden mahti oli suhteessa väestön määrään. Daniel Djurbergin mukaan maantieteen piti antaa ennen muuta tarkkoja ja luotettavia tietoja. Myös tieteen kehityksestä Djurberg esittää hauskan ajoituksen. Luonnon valtakuntaan kuuluu kolme luokkaa: kivivaltakunta, kasvovaltakunta (= kasvikunta) ja eläinvaltakunta, ja »muutamilla iälki-aijoilla» on löydetty neljäskin luokka, vesivaltakunta.

Djurbergin maantieteen kirjojen tekstien tavutusta kritisoitiin ja niitä moitittiin ulkomaisten paikannimien horjuvasta oikeinkirjoituksesta. Omalaatuisesti Djurberg ei käyttänyt ulkomaisten paikoista niiden vakiintuneita nimiä vaan alkuperäiskansojen käyttämiä nimiä. Niinpä *Yhdysvallat* on hänellä *Vingandacoa*. Tiitta muistuttaa vielä Porthanista, jonka mukaan yhteiskunnallisen uudistustyön edellytys oli oman maan ja kansan tuntemus. Siinä on edelleen ajateltavaa kansainvälistyville suomalaisillekin. Tiitta käsittelee myös kiinnostavasti Suomessa julkaistuja maantieteen oppikirjoja. Vuonna 1832 A. I. Arwidsson julkaisi ensimmäisen suomalaisen kirjoittaman oppikirjan »Lärobok i Finlands historia och geografi för Gymnasier och Skolor», ja ensimmäinen suomenkielinen maantieteen oppikirja oli 1844 ilmestynyt »Geografia eli Maan Opas».

Djurbergin »Geografia» on samalla myös parhainta oppihistoriaa, ja kun tottuu

Rinta-Nikkolan toisaalta hyvään, toisaalta ruotsinmukaiseen kieleen, lukeminen sujuu ja huomaamattaan alkaakin nauttia teoksen geografisesta ja historiallisesta annista. Teoksen saaminen julki kirjana on merkittävä kulttuuriteko. Ajankohtaistuuko Djurberg uudestaan? Vuonna 1910 ilmestyneen Tietosanakirjan toisessa osassa on Djurbergistä kymmenen rivin artikkeli. Hänet määritellään ruotsalaiseksi jumaluusoppineeksi, joka »harrasti lämpimästi» lappalaisten ja juutalaisten käännyttämistä ja jota pidettiin pietistien salaisena kannattajana. Djurbergin maantieteellisestä tuotannosta ei mainita mitään. Lähes samanlaisena artikkeli julkaistiin Ison Tietosanakirjan 1931 ilmestyneessä toisessa osassa. 1960-luvun tietosanakirjoissa ei Djurbergiä enää ole — olisiko syytä palauttaa hänet nykykirjoihin? Ja kuinka kauniisti ja kaukonäköisesti herättänyt Djurberg ja Rinta-Nikkola kuvasivatkaan Hämeenlinnan läänin: *Maasa kasvaa*

runsaasti iyyviä ia on ihanat ruoho-maat. Ja Hämeenlinnassa on maanherran istuin. ■

KALEVI KOUKKUNEN
Sokinsuontie 5 B 33
02760 Espoo

LÄHTEET

- Eteläpohjalaisia elämäkertoja 1965.* M–Ö. Toimituskunta: Reino Ala-Kulju ym. Vaasa: Etelä-Pohjanmaan Maakuntaliitto.
- JUSSILA, RAIMO 1998: *Vanhat sanat. Vanhan kirjasuomen ensiesiintymiä.* SKST 696 ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 101. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAPOLA, MARTTI 1960: *Sanojemme ensiesiintymiä Agricolasta Yrjö Koskiseen. Valikoima.* Tietolipas 22. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

VIRON KIELEN TUTKIMUKSEN HISTORIAA

Reet Kasik *Johdatus viron kielen tutkimukseen.* Castrenianumin toimitteita 55. Helsinki: Suomalais-ugrilainen laitos & Suomalais-Ugrilainen Seura 1999. 282 s. ISBN 952-5150-28-3.

Viron ja suomen kirjakielen historiaa paljastuu niin eroja kuin yhtäläisyyksiäkin. Kumpaakin kieltä on alettu kirjoittaa 1500-luvun alkupuolella, ja kummankin kielen yliopisto-opetus alkaa lehtorinviran perustamisella 1800-luvun alussa. 1800-luku oli »murteiden taistelun» aikaa: Suomessa kirjakieleen otettiin itämurteiden aineksia ja Virossa pyrittiin yhteen kirjakieleen pohjois- ja eteläviron yhdistämällä. Kirjakielen vakiinnuttamiseen liittyi myös kielen kehittämistä ja normittamista. Näin sekä suomesta että virosta kehitettiin täysimittaiset, mihin tahansa käyttöön sopivat sivistyskielet. Varsinkin uutta sanastoa tässä

työssä tarvittiin paljon. Sotien jälkeen kehitys kulki eri tavoin, mutta kymmenkunta viime vuotta ovat taas olleet lähenemisen aikaa.

Reet Kasikin *Johdatus viron kielen tutkimukseen* tarjoaa läpileikkauksen viron kielitieteen kehityksestä. Teoksen ensimmäinen osa alkaa varhaisimmista kieliopeista ja päättyy Neuvostoliiton miehitykseen, vuoteen 1940. Toisessa osassa käsitellään vuosia 1944–1998. Kasikin kirja on ensimmäinen kokonaisesitys viron kielen tutkimuksen historiasta. Se on syntynyt ensi sijassa yliopisto-opetuksen tarpeisiin, mutta perusteellisena ja yleistajuisena se sopii hy-